

Kas sieja Lietuvą ir Čekijos Prezidentą Milošą Zemaną, Kubos komunistų partijos politbiuro narį ir šalies Prezidentą Miquelį Diaz-Canelį, Dominikos išsivadavimo partijos lyderį ir šalies Prezidentą Danilo Mediną, Kenijos Prezidentą Uhuru Kenyattą, Panamos Prezidentą Juaną Carlosą Varelą, partizanų vadą, įsitikinusių leninistą, o dabar Salvadora Prezidentą Salvadorą Sánchez Ceréną, Šveicarijos konfederacijos Prezidentą, socialdemokratą, Alainą Bersetą, Kuko salų ministrą pirmininką Henry Puną, Kroatijos ministrą pirmininką Andrejų Plenkovićų, Egipto ministrą pirmininką Mastafa Madbouly, Vengrijos ministrą pirmininką Viktorą Orbaną, Gruzijos ministrą pirmininką Mamuką Bakhtazę, Laoso liaudies revoliucijos partijos politbiuro narį, Laoso ministrą pirmininką Thongloun Sisoulith, kairįjį Maltos ministrą pirmininką Josephą Muscatą, Rusijos ministrą pirmininką Dmitrijų Medvedevą, Pakistano ministrą pirmininką Imraną Khaną ir Vietnamo komunistų partijos Centro komiteto politbiuro narį, šalies ministrą pirmininką Nguyeną Xuaną Phučą?

Kartu su Lietuvos prezidente Dalia Grybauskaitę visi šie lyderiai nusilenkė Kinijos Komunistų partijos generaliniam sekretoriui Xi Jinpingui lapkričio pradžioje vykusioje pirmojoje Kinijos importo parodoje Šanchajuje.

Nacionalinis saugumas *versus* ekonomika

Lietuvos užsienio politika stovi ant dviejų kojų: labai įtemptų santykių su Rusija ir ekonominių Lietuvos interesų.

Rusijos klausimą čia tenka išskirti jau vien todėl, kad nepaisant vis dar ganėtinai aktyvių ekonominių santykių (per devynis 2018 metų mėnesius 13,7 proc. eksporto ir 14,6 proc. importo) vis dėlto šiame kontekste kalbama ir apie Lietuvos nacionalinio saugumo, žmogaus teisių, demokratijos plėtros Rusijoje bei tos šalies propagandinio karo klausimus. Kad ir kaip vertintum, sudėtinga būtų paneigti, jog Rusijos atveju Lietuva demonstruoja aiškiai išreikštą vertybinę poziciją.

Kalbant apie Kiniją, situacija radikaliai kitokia. Oficialiame Lietuvos užsienio politikos diskurse Rytų drakonas matomas išimtinai kaip ekonominis partneris, kurio potencialas esą nepakankamai įvertintas – nuo 2018 m. sausio iki rugsėjo 0,7 proc. eksporto ir 2,8 proc. importo bei ganėtinai kukli tiesioginių investicijų apimtis, siekianti vos 5,6 mln. eurų.

Pasaulį reginti tik per prekybos santykių šydą, Kinija viešai skelbiama Lietuvos eksporto gelbėtoja, kuri padės šalies ūkiui šiai sudėtingais protekcionizmo laikais. Neatsitiktinai ir Lietuvos desantas, deleguotas į Šanchajų lapkričio pradžioje, buvo tikrai solidus: prezidentę lydėjo ūkio ministras, tuo pat metu šalyje lankėsi žemės ūkio ministras, Lietuvos banko aukštas pareigūnas. Nedviprasmiškai Kinijos investicijomis į Lietuvos finansų sektorių

nuolat džiaugiasi ir finansų ministras.

Lietuva nekalba apie gerokai baisesnius, nei Rusijoje, žmogaus teisių pažeidimus Kinijoje, apie uigūrų tautos naikinimą, koncentracijos stovyklas, masinį piliečių sekimą. Lietuva nuolankiai sutinka, kad Vilniaus universitete atvirai veiktų Kinijos komunistų partijos ideologinio padalinio, vadinamojo Vieningo fronto (*United Front*) finansuojamas Konfucijaus institutas, kuriame, klausytojų liudijimu, kinų kalbos dėstytoja atvirai aukština Mao. Taigi, priešingai, nei Rusijos atveju, prieš Kinijos informacinį karą Lietuvoje užsimerkiama ar dėl naudos, ar tiesiog iš išskirtinio negebėjimo analizuoti.

Atmesdama žmogaus teisių aktyvistų priekaištus, jog dvišaliame susitikime su Kinijos vadovu Xi Jinpingu prezidentė Dalia Grybauskaitė žmogaus teisių pažeidimų Kinijoje klausimą pamiršo, prezidentės spaudos tarnyba pranešė, jog „žmogaus teisių klausimai Kinijoje keliami Europos Sąjungos lygiu, o Lietuva laikosi bendros Europos Sąjungos pozicijos“.

Būtent toks Prezidentūros pareiškimas rodo, jog prezidentės pozicija šiuo atveju mažų mažiausiai selektyvi, jeigu ne dviprasmiška. Kai prezidentei (ar verslui, kurį ji šiuo atveju protegavo) naudinga tylėti dėl masinio piliečių sekimo Kinijoje ar žudomos uigūrų tautos, tai ji tyli, nes esą kalba Europos Sąjunga.

Vis dėlto, bendro veikimo linija pamirštama, pradėjus kalbėti apie ekonominius ryšius, nors ta pati Europos Sąjunga vienareikšmiškai primena, jog Rytų ir Centrinės Europos valstybėms nedera virti savo atskiros sriubos plėtojant regioninius ekonominius santykius su Kinija. Tai aiškiai suformuluota rugsėjo mėnesį Europos parlamento priimtoje rezoliucijoje dėl Europos Sąjungos ir Kinijos santykių.

Prieš ką draugaujame?

Geopolitiniai žaidimai labai dažnai yra klampūs ir sunkiai išrišami – vis dėlto gera politika turi vieną esminę savybę: išlošia tas, kas mąsto iš ateities perspektyvos ir, prognozuodamas tą ateitį, geba matyti ne vien ekonominius santykius, bet ir platesnes – kultūrinės, įtakų ir ideologijų pokyčių, naujų netikėtų tikrovės judesių kryptis.

Mąstant apie ateitį, galime skirti keturias dideles geopolitines plokštes – JAV, Europos Sąjungą, Kiniją ir Rusiją, kurių tektoniniai judėjimai neišvengiamai formuos XXI amžiaus pasaulio veidą.

Lietuva turi kelias alternatyvas. Ji gali bandyti žaisti savo atskirą žaidimą, manipuliudama

naryste Europos Sąjungoje ir jos parama bei atsigręždama į JAV, kai aštrėja saugumo klausimai, ir tuo pačiu metu kišdama kojas savo partneriams, kai mano, jog tai jai naudinga.

Teoriškai ji gali rinktis euroazijinę kryptį, tvirtindama savo ekonominius ryšius su Rusija ir laukdama demokratinio šios valstybės atgimimo.

Lietuva gali užmegzti tamprius ryšius su Kinija ir tapti Kinijos „Vienos juostos, vieno kelio“ svarbiu logistiniu centru prekėms keliaujant į Europos gilumą, tuo pačiu įtvirtindama ir savo santykius su Rusija, per kurią numatytas prekių srautų judėjimas.

Tvirtai tikiu, jog ne tik dėl Lietuvos pasirinktų vakarietišku vertybių, pagarbos žmogaus teisėms bet ir dėl Lietuvos, kaip nepriklausomos valstybės išlikimo bei jos ekonominių interesų gyvybinga yra tik viena kryptis – nuosekli visaapimančių parama Europos Sąjungai, aktyvi kova už šios Sąjungos išlikimą bei JAV interesų paisymas, kai kalbama apie tos šalies globalius interesus, konkrečiu atveju, jos interesus Pietų Kinijos jūroje. Ši tarptautinio veikimo logika turėtų būti nuosekliai stiprinama, tuo pačiu metu atsisakant manipuliacijų. Keista būtų tikėtis, kad mūsų tikrieji sąjungininkai nematys figos lapelių, kurias pridengiamo plėtojamus santykius su jų priešininkais, naiviai aiškinant, jog esą tai tik *business as usual*, niekaip nepaveiksiantis mūsų strateginių partnerių interesų.

Europos Sąjungos branduolio valstybės (nepamirškime apie tai, jog būtent Vokietija, Prancūzija, Italija mums kol kas dovanoja labai didelę mūsų biudžeto pajamų dalį) vis labiau nerimauja dėl Kinijos investicijų bei labai ciniško šios valstybės veikimo, nesilaikant skaidrumo, viešųjų pirkimų europinio reglamento, galų gale, intelektinės nuosavybės vagysčių. Neatsitikinai vos prieš porą mėnesių Europos parlamentas aiškiai priminė 16+1 formato valstybėms, kurių tarpe ir Lietuva, jog žino apie stiprėjančią Kinijos įtaką šių valstybių rinkoms bei paragino jas elgtis taip, kad nebūtų pakenkta nacionaliniams ir Europos interesams dėl trumpalaikės finansinės paramos, ilgalaikių įsipareigojimų bei potencialiai didesnės politinės įtakos, kuri atsirastų dėl plėtojamų santykių su Kinija.

Kita vertus, kasdien vis labiau aštrėjanti tiek ekonominė, tiek geopolitinė įtampa tarp JAV ir Kinijos taip pat verčia Lietuvą priimti aiškesnę poziciją. Naivokas įsivaizdavimas, jog protekcionistinė politika baigsis kartu su daugeliui tokiu nemielu ir esą sunkiai prognozuojamu dabartiniu JAV prezidentu Donaldu Trumpu, vakar dienos politikai perša mintį, jog, pralaukus šiuos nepalankius metus, vėl matysime stiprėjančią globalią atvirą pasaulio ekonomiką. Štai ši mintis yra mažų mažiausia abejotina.

Globali ekonomika veikia ciklais ir didesnę ekonominę atvirumą keičia užsidarymas, ir tai

nėra jokia istorinė naujovė.

Kita vertus, Kinijos ir JAV dabartinės grumtynės ne tokios paprastos, kaip galima spėti iš pirmo žvilgsnio, ir tikrai neapsiriboja vien prekybos karu. Kinija šiame konflikte siekia išsaugoti savo ekonominius ryšius su JAV ir tuo pačiu išvengti karinių konfliktų prie savo krantų toliau dominuojant Pietų Kinijos jūroje. JAV, savo ruožtu, siekia sukurti tokius ekonominius santykius su Kinija, kurie atitiktų JAV dabartines ir prognozuojamas, o ne trisdešimties metų senumo, JAV ekonomines realijas. Amerikai taip pat svarbu išsaugoti savo kontrolę Ramiajame vandenyne bei stabilią poziciją Kinijos rytų trikampyje (Japonijoje, Pietų Korėjoje, Filipinuose, Singapūre bei Taivane, santykiai su kuriuo stebėtinai sparčiai atkuriami.

Mūsų pasirinkimai vis labiau politinės ir net karinės įtampos kamuojamame pasaulyje privalo būti aiškesni ir paremti kertinėmis vertybėmis.

